

ՀԱՄԱՌՈՑ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՄԵՐ ԵՒ ՔՈՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԵՒ ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յիսնակի, հնգօրեայ խաչոց օրերէն ետք, Շարաթ օր կը տօնուի յիշատակը Ս. Գրիգորի Սփռնելագործին, Նիկաղոսի հայրապետին եւ Միւռնայ եպիսկոպոսին: Բայց երբ Տիրամօր Ընծայմանչաօնը իյնայ Շարաթ օրուան, յիշուլ երեք սուրբերու յիշատակը կը փոխադրուի երկու շարաթներ ետք տօնուող Ս. Նիկողայոս Աթանաղիազարծ հայրապետի օրը: — Գրիգորի յիշատակը այլ եկեղեցիներ կը կատարեն 17 Նոյեմբերին, Երկրորդ Նիկողայոսի մը անուան շենք հանդիպիր այլ Տօնացոյցերու մէջ: Միւռնայ կը տօնուի Յունաց մօտ 17/30 Օգոստոսին:

Յիսնակի շարաթապահոց յաջորդող եօթնեակը կը բացուի Յուլիանէ եւ Վտաբլունի կոյսերու յիշատակութեամբ: Առաջինը Եւրոպական Julianan է, Լատինաց մօտ 16 Ապրիլին՝ իսկ Յունաց մօտ 21 Դեկտ./3 Յուն.ին տօնուած, իսկ միւսը իգական է Basilին, Basilissa անունով (Anastasia-ի հետ) Լատինաց Տօնացոյցին մէջ երեցող իր ընկերուհիէն օր մը առաջ (15 Ապրիլին):

Յիսնակի Բարեկենդանը տմենէն ուշ — 21 Նոյմ.ին — հանդիպած տարիներուն, յիշուլ զոյգ սրբուհիներուն հետ կը տօնուին նաեւ Յիսնակի Ե. եօթնեակի Եշ. օրը տօնելի սուրբերը (Սյուրբ, Դոմնա կոյսերի եւ ուրիշներ), Առաջ Տօնեցը վրայ հասնելուն, իսկ Յիսնակի Բարեկենդանը 17 Նոյեմ.ին հանդիպած տարիներուն, երկու կոյսերու փոխին կը միանայ տօնը

Արարածու եւ Որեհնայ իւր տարօքն, որոնց մասին իստեցանք նախորդ, իսկ ինդոսի եւ միւսներուն մասին պիտի խօսինք իր տեղին:

Երեքշարթի տօն է Մրբոցն՝ Ղուկիանոսի բանանային, Տարագոսի, Պրբոսի, Անդրոնիկոսի եւ Ոնեսիմոսի, եւ այլոց առեկեհացի Մրբոցն Պողոսի: Հուկիանոս կը տօնուի երկիցս: Նստեցանք իր մասին իր կարգին (Զ. Բշ. զկնի Հոգեգայտեան): Պրբոս (հանդերձ ընկերօք) Յունաց մօտ կը յիշուի 12/25 Հոկտեմբերին, Տիրատրոսի հետ միասին, որ Երուսաղէմի Յունաց Պատրիարքի անուան տօնը ըլլալով՝ կը հանդիսաւորուի Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ՝ Պատրիարքական Պատարագով եւ Մաղթանքի արարողութեամբ: Անդրոնիկոս 17/30 Մայիսին, իսկ Ոնեսիմոս՝ 15/28 Փետր.ին կը նշուի Յունաց մօտ:

Հինգշարթի տօն է Մրբոցն՝ Կլիմայ հայրապետին եւ Բագարտայ՝ Տոռոմենոյ Եւլիսկոպոսին: Կղմէս, Հռովմի նախնի Պապերէն է, 23 Նոյմ.ին նշուած Լատինաց՝ իսկ 23 Յունաւորին Յունաց մօտ:

Շարաթ տօն է Մրբոց առաքելոցն եւ առաջին Լուսաւորչացն միեոց՝ Քաղկեսի եւ Բարսղիմէոսի: Ունի իր նախատանկը: Սակայն Շարաթ օր կը գօհանանք հօտ Ս. Գիւտարքի մատրոն մէջ (նման հաստրակ Շարաթներու) մատուցուած Պատարագով: — Առաջինը, Աւետարանի գօշտ իսկարիւզմտցի՝ Յուգան (որ, մեր մօտ, ինչպէս տեսանք, կը տօնուի նաեւ Սանս

րին երբ այս հաստատութեան մէջ իթթի-հատը ծնունդ առաւ եւ Տթթ. Նաղըմը առնոր միացաւ: Նման այս վերջինին, Էսատն ալ Փարիզ մեկնեցաւ եւ շրջանաւարտ վրկայուելէ ետք Պոլիս վերադարձաւ եւ եղաւ աչքի հիւանդութիւններու հոշակաւոր բժշկի մը եւ ուսուցչապետ բժշկական

վարժարանին մէջ: Որպէս մոլեռանդ աղաշնական, որ ղինաղաղարի տարիներուն հիմնած էր Աղղային Որհհուրդը, ան ձեռքակալուեցաւ եւ Մալթա աքսորուեցաւ դաշնակիցներուն Պոլոյ պաշտնական զրաւումէն ետք՝ Մարտ 1920ին:

(Շար.՝ 2)

Քրգմ. ԱՐԱՄ ՊԵԼԵԱՆ

դուխտ կոյսի հետ միասին) Յուշաց մօտ կը տօնուի 19 Յունիս/2 Յուլիսին, մինչ Լատինաց մօտ, Շմառն առաքելի հետ միասին, 28 Հոկտ.ին, Երկրորդը, Աւետարանի Նաթանայէլը, կանա քաղաքէն Գալիլիացոց, Լատինաց մօտ — որունք եկեղեցի ունին, կառուցուած յիշեալ գիւղաքաղաքին մէջ պատահած Աւետարանական հարսանիքի վայրին վրայ, ուր մեր Տէրը իր առաջին հրաշքը գործեց — կը յիշատակուի 24 Օգոստոսին, իսկ Յունաց մօտ, Բառնարասի հետ միասին, 11/24 Յունիսին, Ասոնք կը նշեն նաև Բարթողիմէոս և Տիմոս առաքելներու նշխարաց փոխադրութիւնը՝ 25 Օգոստոսին:

Թիսնակի (ոմանք կը գործածեն Յիս. Գալաց՝ յոգնակի և սխալ ձևը) երրորդ եօթնեակի մուտքին կը գտնենք տօնը Գենարիոսի եպիսկոպոսին, Մեդիսեդիոսի զինաւորին, Յակովկայ եւ Իրուսափառայ, Թիսնակի Բարեկենդանը ամենէն կանուխ (15 Նոյմբ.) եկած տարիներուն, վերջին երկուքը կ'անջատուին միասնեան և կը տօնուին յաջորդ օրը (Գշ. 1 Դեկտ.ին), Միայն Գենարիոսի անուան կարելի եղաւ հանդիպիլ, այն ալ Լատինաց Տօնացոյցին մէջ միայն. 19 Սեպտեմբերի դիմաց:

Թիսնակի Գ. Երեւոյթքին հաստատուն տօն մը չունի և, բացի վերոյիշեալ պարագայէն, ընդհանրապէս կը գրաւուի Նախավայել եւ ի Քրիստոս ամբարնիկ հաւատաւորն թագաւորին սեռոյ սրբոյն Աբգարու տօնով (այդ օրը Անգլիկոս տնունը կրող անձեր ալ իրենց անուան տօնը կը կատարեն) — 4, 5 կամ 6 Դեկտ.ին հանդիպած տարիներուն, կամ Թիսնակի Գ. եօթնեակի Եշ. և կամ Դ. եօթնեակի Բշ. կամ Գշ. օրերուն յատուկ տօներով, երբ անոնց տեղը գրաւուի Տիրամօր Յղութեան տօնով, որ անշարժօրէն կը յիշատակուի 9/22 Դեկտեմբերին:

Հինգշաբթի տօն է Սրբոց Հարցն Եպիպասացոյ՝ Պօղոսի, Պօղոյ, Մակարոյ, Եւպրիի, Յովնանեոս Գրեցւոյն, Յովնանեոս կարճահասակին, Նեղոսի, Արսենի, Սիսիանու, Դանիէի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Քիլիքի եւ այլոց սրբոց հարցն Այս սրբահոյժը, որ իբրև ճառաքինասէր և աստուածաւսոյցը կրօնաւորներ առանձին թափանցուն-

քով կը յիշատակուի Ս. Պատարագի ընթացքին, բնական է որ միախումբ չի տօնուի որչափ եկեղեցիներու մօտ Այսպէս, Պօղոս, իբրև ճառաքին ճգնաւոր, Յունաց մօտ կը տօնուի 15 Դեկտ.ին, իսկ Լատինաց մօտ՝ 15 Յունուարին: Մակարը կամ Մակարիոսը սխալ է նոյնացնել Ս. Մակար Հայրապետի հետ, որուն չի բերը կը ցուցուի հոս, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ գտնուող և իբրև խոստովանանքի վայր ծառայող փոքր մատարն մը մէջ, ուր և Խոստովանանքը կողմէ Ս. Պատարագը կը մատակարար տօնին օրը, ինչպէս վերը դիտել տուինք. Յղութեան տօնը Հինգշաբթիի զուգարիպած առեւ, այս սուրբերու յիշատակութիւնը կ'անցնի երկու օրեր ետ՝ Գշ. օրուան: Լատինք ՎՍ. Տեղեաց մէջ ժամասացութիւնը կտրուորող Մակար Երուսաղէմացի հայրապետը կը յիշատակեն 10 Մարտին. Յովհաննէս Գրեցին (Գաւրառէն) սխալ տառագրածութեամբ — Գրեցի — կը տօնենք կարգ մը Օրացոյցներու մէջ: Նեղոս, Սիդուանոսի հետ միասին, Լատինաց մօտ կը տօնուի 20 Փետր.ին: Արսենիոս, Մակարիոսի հետ (իբր ճգնաւոր), Յունաց մօտ՝ 19 Յուն./1 Փետր.ին: Սրապիոն՝ Լատինաց մօտ՝ 30 Հոկտ.ին: Ի վերջոյ, Պիմէն կը յիշուի Յունաց մօտ 27 Օգոս./9 Սեպտ.ին: Մակաւայի Ռուսաց Պատարագի անուան տօնը ըլլալուն, այդ օր Ռուսաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ և տեղի կ'ունենան Մաղթանք, Թափօր և ընդունելութիւն:

Շաբաթ տօն է Սրբոց Նիկողայոսի Միւռայ սուրբազորն հայրապետին: Սխալ է Զմիւռնացի կոչել Santa Claus կոչմամբ Եւրոպացիներուն ծանօթ և Յունաց մօտ ճանապարհաց պաշտպանն նկատուած այս մեծ սուրբը: Փոքր Ասիոյ Լիկիա նահանգի գիւղերէն է Միւռայ: Անոր տնունով սեղան մը գոյութիւն ունի Մայր Տաճարի ներքին գաւթին մէջ, ուր սակայն ցուրտ եղանակի հանդիպելուն՝ Պատարագի փոխարէն միայն վերարարեւոր տեղի կ'աւանանայ այդ օր: Նոյնպէս մեր վանքն ալ նոյն անունը կը կրէ, կ'երեւի ծովին մօտ ըլլալուն (յիշել յունաց վերոգրեալ կո-

չուժը սուրբին)։ Ինչպէս ըսինք, Տիրաւոր Ընծայման տօնը Շարաթ եկած տարիներուն, զոյգ Նիկողայոսները — նաեւ զոյգ Սքանչելագործները — կը տօնուին միասին, Յիսնակի Գ. Շարաթ օրը, իսկ Յղուքեան տօնը Շարաթ եկած տարիներուն՝ զարձակ միասին, Յիսնակի Առաջին Շարաթ օրը։

Ս. Նիկողայոս կը յիշատակուի բոլոր Եկեղեցիներու կողմէ 6 Դեկտ.ին։ Եւ երբ օրը ըլլայ Շարաթ, մեզի հետ նոյն օրը կը տօնուի։ Բունաց մօտ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ և Օրթոտոքս ազգերու մէջ շատ է թիւը Nicolas անունը կրող անձերուն։ Յայնէր հոս իրենց Մայրավանքի նամուրն վրայ անոր անունով կառուցած են վանք և եկեղեցի։ Բացասաթի, անոնք Պէյթ Ճալու գիւղին մէջ (Բեթղէ-նէժի մօտ) ռուին եկեղեցի մը սուրբին անունով, ուր ամէն տարի 19 Դեկտ.ին կը կատարեն մեծ հանդիսութիւն։ Անոր ժամականքը ցոյց կու տան քարայր մը, ուր ըստ յունական աւանդութեան առնեն մը ապրած է սուրբը Սուրբ Երկիր այցի եկած ժամանակ։

Յիսնակի Գ. Կիրակին Բարեկենդան է Ս. Յակոբայ պահոց։ Այդ օր կամ շատ մօտը ունոր կ'իյնայ Դեկտեմբերի 9ը, երբ մեր Եկեղեցին, միւս Արեւելեան Եկեղեցիներու հետ (բացի Ղպտականէն, որ չունի այդ տօնը), կը կատարէ յիշատակել Յղուքեան Ս. Աստուածածնի յիսնայի, Լատինաց մօտ Immaculate Conception կոչուած այս տօնը կը նշուի օր մը առաջ՝ 8 Դեկտ.ին մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ, վերափոխման ետք իբրեւ երկրորդ մեծագոյն տօնը Սրբուհիին (նախագայլը Եմբողային ցեղի փրկագործութեան)։ Առնեն մը անցած էր Հրամայուած Տօներու շարքը և համահաւասար գծի վրայ կու գար վերափոխման հետ։ Արեւելեան կաթոլիկ Եկեղեցիներ 9 Դեկտ.ին կը տօնեն Անարատ Յղուքիւնը (Թէւ Յոյն-կաթոլիկներ չունեն ինչ Անարատ կոչուած և տօնը նշանակած են ըստ մեզի), զոր Լատինաց մօտ այդպէս կոչուած է 1854ին, Պիոս Թ. Պապի կողմէ, և այդ դաւանակէտը ամրացուած է 1858ին, Լուրտի հրաշքով, երբ ի պատասխան փոքրիկն Պէրնատէթի ձկնի ևս

գուռ հորցուածին, Տիրամայրը կը պատասխանէր. “Je suis l'Immaculée Conception” (Էսս անարատօրէն յղացուածն եմ)։

Յղուքեան տօնը, զոր հոս կը տօնենք 22 Դեկտ.ին (այսինքն Ջմեռնամուտի կամ Այծեղջիւր արեւագարծի օրը), վերջինն է մեր Եկեղեցւոյ խաչանիշով նշանակուած և (մասի վրայ համարուող) անշտրթ տօններուն։ Այդ օր տեղի կ'ունենան նաեւ հղանակին վերջին հանդիսութիւնները Ս. Աճառնայ Տաճարէն ներս ի Գեթսեմանի — Վերաշափառ և հանդիսաւոր Ս. Պատարագ Ս. Կուսի գերեզմանին վրայ —, և մինչև գարուն, տօն Աւետման (բոլորովին սխալ է ոմանց կողմէ գործածուած Անցեալց բառը), որի և հանդիսութիւն չի կատարուիր հոն։

Պահոց Բշ. օրը տօն է Սրբոց՝ Մինասայ, Յովնովնայ, Գրափոսի, եւ կալուստրալիսայնի՝ Յովնանու եւ Ալեքսանտրի։ Մինասի մասին խօսած ենք։ Գրափոսի պարագային, կարգ մը Օրացոյցներու մէջ անիչ առաջ անտեղիօրէն գործածուած եւ շողկալով միանալով անունին, յառաջ է եկած Սելափոս սխալ կոչումը։ Յովնանն էս, Վոլոքմած՝ մակդիրը առած, իբրեւ եպիսկոպոսական Յունաց մօտ կ'երևի 12/25 Նոյմ.ին, իսկ իր ընկերը, իբր զառն Աստուծոյն՝ 17/30 Մարտին։

Երեքշաբթի տօն է Սրբոց՝ Կուրնելիոսի հաղորդակցիւն, Շմառնի՝ ազգականն Քրիստոսի, Պողիկարպոսի՝ հայրապետի Զվիւնիոյ եւ վկայիցն՝ ուր յԱրեւելոյ կա. ցարեցուն։ Առաջինը՝ Լատինաց մօտ՝ Փետր 2ին (Տեառնը դաւաճի օրը)։ Շմառն Եւնաց մօտ նոյն կոչումով կը նշուի 27 Ապրիլ/10 Մայիսին, իսկ Լատինաց մօտ, Վոլոքմածի որդէն յաւելած կոչումով, 18 Փետր.ին, Ժամանակին էմմուս կը պատարագէին այդ օրը, որովհետեւ Շմառն կը նկատուի այն աշակերտը (72ի խումբէն), որ միւս Վոլոքմածի հետ մեր Տիրոջ հանդիպեցաւ — կամ որուն Տէրը հանդիպեցաւ — Յորութեան երեկոյին։ Պողիկարպոս 23 Փետր.ին (հոս 7 կամ 8 Մարտին, համաձայն Նոյնի կամ պարզ տարի ըլլալուն)՝ Եւնաց մօտ, Լատինաց մօտ ալ այժմ կը յիշատակուի նոյն օրը։ Արեւելեան վկաներու մասին՝ ոչինչ։

ինչպէս ըսած եղանք, այս տօներէն մին կամ միւսը երբ գրաւուին Յղութեան տօնով, կ'անցնին նախորդ եօթնեակի Գշ. օրուան (2 կամ 3 Դեկտ.):

Հինգշաբթի տօն է Մրբոցն՝ Եւսոսա-
թիոսի, Օլյսնթիոսի, Սելինիոսի, Ովրեսեսի
եւ Մարկուրիոսի: Օգոստոսի մեռ Տեառ-
նը նշատաշի օրը, 14/27 Փետրուար, կը
յիշատակուի Յունաց ժոռ: Եւգինէոսներ՝
մէկէ աւելի: Ովրեսես կը պատկանի 72
աշակերտաց խումբին:

Շաբաթ տօն է Մրբոցն՝ Յակոբայ Մը-
քնայ հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին
եւ Մելիթոսի եպիսկոպոսին: Այս սուրբե-
րուն տօնախմբութիւնը հոս կը զուգա-
դիպի տարւոյն վերջին Շաբաթ օրուան:
Ունի իր նախատեսակը: Սովորութիւն է
հոս սուրբին նկարով սեղան մը կանգնել
Մայր Տաճարի դռանի մէջ եւ հոն կատա-
թել ընծայից վերաբերումը: Պատարագը,
պարզ Շաբաթներու նման, Ս. Գլխադրի
մատրան մէջ կը մատուցուի:

Մծրինի հայրապետը մեծ ժողովրդա-
կանութիւն լայնելոյ սուրբ մըն է մեր
ժոռ, Յակոբ անունը կրողները — որոնք
չառ են — այդ օրը կը կատարեն իրենց
անուան տօնը, հակառակ որ կան նոյն
անունը կրող երկու մեծ առաքեալներ —
Տեսաւնդրայր եւ Գլխադիր — որոնց ա-
նունովը կոչուած է Նրաւաղէմի Հայոց
Մայրավանքն ու Մայր Տաճարը (յաճախ
սխալմամբ կոչուած Ս. Յակոբայ՝ եզրակի):

Գիշ մը տարօրինակ է որ Ս. Յակոբ
Մծրնայի անունը — ու մանաւանդ Մա-
րուգէինն ու Մելիթոսին — տեղ գտած են
Եփրստոս ԱՃ մերձ մաղթանքին մէջ,
մինչ մեծ առաքեալներու եւ հայրապետ-
ներու անունները չեն արժանացած այդ
բախտին: — Մծրնային Ղպտոց ժոռ կը
յիշատակուի 13/26 Յունուարին: Չկրցանք
գինք գտնել միաներուն ժոռ:

Թիսնակի Ե. Եօթնեակը կը բացուի
Մրբոց հայրապետացի Իլմասիոսի եւ Աղդէի
եւ Մարուրայի եպիսկոպոսին տօնով: Իզա-
նատիոս, ճատաւածագգեացն կոչուած, կը
կարծուի ըլլալ այն մանուկներէն, զոր
Թիսուս իր գիրկը առնելով օրհնեց (Մրկ.
Ժ. 16): Լատինաց ժոռ կը տօնուի Հոկտ.
17ին, իսկ Յունաց ժոռ՝ Դեկտ. 20ին:

Երեքշաբթի տօն է Մրբոցն՝ Թեոպոմ-
պայ եպիսկոպոսին եւ Թեոփանյ վկային եւ
չորից զինուորացի՝ Բասոսի, Սեսիի, Սե-
սիի եւ Բասիլիդեայ, Աւաջին երկուքը
Յունաց ժոռ կը յիշատակուին Աստուածա-
յայանութեան ճրագաւոյցի օրը (Յուն.
5/18): Միւսներուն տեղը չգտանք:

Թիսնակի Բարեկենդանը ամենէն ուշ
(21 Նոյմ.) եկած տարիներուն, վերոյիշ-
եալ սուրբերը կ'երթան օր մը ետ, եւ կը
տօնուին Բշ. օրուան սուրբերուն հետ:

Հինգշաբթի տօն է Մրբոց կուսանացն
Ինդոսի եւ Դոմնայի եւ Գղերիկոսի Բոնա-
նային, եւ երկուց բիւրուցն որք այլեցան
յեկեղեցին Նիկովիոպոլսոյ: Միայն 20,000
մարտիրոսներուն յիշատակութեան հան-
գիպեցանք, այն ալ Յունաց ժոռ՝ Դեկտ-
28/10 Յունուարի դիմաց:

Դարձեալ Թիսնակի Բարեկենդանը ա-
մենէն ուշ եկած տարիներուն, ինչպէս
ըսինք, այս սուրբերը կ'երթան ետ մինչեւ
Թիսնակի Բ. Բշ. օրը, տօնուելու համար
Յուլիանէի եւ Վասիլուհիի հետ:

Այս բոլորէն ետք, եթէ մինչեւ 23
Դեկտ. միջոց մնայ, կը յիշատակուի նախ
Արգար Թագաւորը եւ ապա Արտահմն ու
Պորէնը, իւր սարօքն: Միայն թէ, Թիս-
նակի Բարեկենդանը ամենէն կանուխ (15
Նոյմ.) եկած տարիներուն, միջոցը լայն
ըլլալուն, Աստուածատուրը կը զատուի
իր ընկերներէն եւ կը տօնուի օր մը ուշ
(22 Դեկտ., Թիսնակի Զ. Գշ. օրը):

Իսկ 22 Դեկտ.ը Շաբաթ եկած տառն,
Ս. Բարսղի եւ ընկերաց յիշատակ կը կա-
տարինք, այդ տարին Ս. Ծննդեան շա-
բաթագահոց վեց օրերուն մէջ Շաբաթ օր
գոյութիւն չուենալուն:

Առ ի հետաքրքրութիւն ըսենք թէ
Երաւաղէմի մէջ, երբ Նոր Տաճարով Նոր
տարուան առաջին երեք օրերէն մէկը
իյնայ Շաբաթ օրուան, անպայման այդ
օրը տօնն է Արգարու Թագաւորին:

Թաջորդէւ պիտի խօսինք Աւագ Ծո-
ներու մասին եւ փակենք Տօնացոյցերու
ուսումնասիրութեան նուիրում եւ քիչ
մը երկարած այս յօդուածաշարքը:

Գ. Ճ.

(Մնացեալը յաջորդիւ՝ 15)